

Köszöntő

Huszonkét évvel ezelőtt, 1972-ben ült össze az ENSZ kezdeményezésére az első környezetvédelmi világkonferencia. Véletlen egybeesés csupán, hogy az év nyarán szerveztük gimnáziumunkban az első környezet- és természetvédelmi táborozásunkat. Ha nem is elsőként, de az elsők között az országban. Akkor ez a környezeti nevelési forma még újdonságnak számított, ösztönös volt és őszinte, a tapasztalatokat pótolta a jószándék és a határtalan lelkesedés. Nem véletlen azonban, hogy szerte az országban egymástól függetlenül ekkortájt indultak meg botladozó útkereséssel a hasonló kezdeményezések Tornyospálcatól Tiszavasvárin át Kőszegig. Ekkorra érett egyre inkább tudatos felismeréssé mind többünkben, hogy a „megsebzett bolygón” az ember és a természet viszonyának gyökeres újragondolására és megváltoztatására van szükség. És ez nem egy szabadon választható alternatíva, hanem az emberiség „túlélési stratégiájának” krízisjele, szükségszerű kényszerűség. A társadalmi lényévé vált ember – a dinamikus műszaki fejlődés, a fejlett világ fogyasztói társadalmi struktúrájának döbbenetes gyorsaságú kialakítása közben (amely áhított vágya lett fejlődő és elmaradott gazdaságú országnak egyaránt) – ugyanis egyszerűen elfelejtkezett arról, hogy lényegét tekintve természeti lény maradt, hogy a természet része és nem egy olyan kívülálló hatalom, amelynek feladata és hivatása uralni és meghódítani, „leigázni” létrehozóját. Az ember társadalmi énjé figyelmen kívül hagyja, hogy a természet erőforrásai végesek, a bioszféra egyetlen hatalmas ökoszisztémaként működő, sokmillió éves evolúciója során dinamikus egyensúlyi állapotba jutott önszabályozó rendszere labilis és sérülékeny, számos mutatója a kritikus érték felé közeledik.

Változásra, változtatásra van tehát szükség. Azonnal és minden területen. Törekedni kell arra, hogy a technokrata szemléletet egy új „környezetbarát” szemlélet váltsa fel. Legfontosabb azonban egy olyan nevelési program kidolgozása, amely ezt a szemléletformálást tüzi ki céljául attól a pillanattól kezdve, ahogy az új nemzedékek ifjú tagjai az őket körülvevő világra rácsodálkoznak.

1972 óta sok (szennyezett) víz lefolyt a Dunán. Az elmúlt két évtized környezeti nevelési törekvései és kezdeményezései (a központiak és az alulról jövők egyaránt) minden szinten elismerésre méltó eredményeket tudnak felmutatni. Az oktatási és nevelési programok, új szervezeti formák, a kapcsolatteremtés és az információs hálózatok lehetőségei, a szakmai anyagok és kiadványok – és még lehetne folytatni a sort – egy valóban széles front megnyitását jelentették a környezeti nevelés arcvonalán. Ugyanakkor változatlan kihívás ma is minden pedagógus számára, hiszen komplexitása miatt az óvodai neveléstől a felsőoktatásig interdiszciplinárisan kell érvényesülnie. Biológiai, ökológiai alapismereteket kívánó, tudatosan elfogadott, az összefüggéseket, a változások következményeit tisztán látó értelmi alapokon nyugszik, azonban emocionális attitűdjei is legalább ennyire fontosak.

A környezeti nevelés mint új nevelési feladatokat magába foglaló terület jelentkezett a hetvenes évek elején. Ha azonban végiggondoljuk törekvéseit, megvalósítási módjait, megismerjük eszköztárát, egyszerűen csak azt vesszük észre, nincsenek különleges, egyedül specifikumai, benne van, benne kell lennie részként az egészben, valamennyi olyan nevelési feladatban, amelyet a pedagógia mint neveléstudomány eddig is magába foglalt. Minden területen hatnia kell, mert csak így formálja át a gondolkozást lépésről lépésre, változtatja meg a magatartást és eredményezi, hogy a társadalom minden tagja érezze saját, senki másra át nem ruházható felelősségét.

SZERÉNYI GÁBOR